

ARHITEKTŪRAS OBJEKTU KULTŪRVĒSTURISKĀS INVENTARIZĀCIJAS UN KULTŪRVĒSTURISKĀS IZPĒTES VADLĪNIJAS

1. Arhitektūras objekta kultūrvēsturiskā inventarizācija un kultūrvēsturiskā izpēte ir objekta esošā stāvokļa un arhitektonisko kvalitāšu dokumentējums. Kultūrvēsturisko inventarizāciju un kultūrvēsturisko izpēti veic, lai:

- noskaidrotu un izprastu objekta kultūrvēsturisko un māksliniecisko vērtību, vai precizētu arhitektūras objekta kultūrvēsturiskās vērtības līmeni,
- pieņemtu pamatotu lēmumu par objekta turpmāku attīstību,
- noteiktu objekta statusu,
- iegūtu pamatotus saglabāšanas risinājumus.

Kultūrvēsturiskā inventarizācija un kultūrvēsturiskā izpēte ir nozīmīga plānošanas un būvprojektēšanas procesa sastāvdaļa. Arhitektūras objekta kultūrvēsturiskā izpēte veicina pārdomātu un noturīgu kultūras mantojuma saglabāšanu un dod pienesumu arhitektūras un mākslas vēstures datu un atziņu uzkrājumā.

2. Veicot arhitektūras objektu kultūrvēsturisko inventarizāciju un kultūrvēsturisko izpēti, jāievēro ar jomu saistītie Latvijas Republikas likumi un citi normatīvie akti, tostarp Ministru kabineta noteikumi Nr. 474 "Noteikumi par kultūras pieminekļu uzskaiti, aizsardzību, izmantošanu, restaurāciju un vidi degradējoša objekta statusa piešķiršanu", kā arī starptautiski atzītās hartas, vadlīnijas, principus un deklarācijas.

3. Arhitektūras objekta kultūrvēsturiskā inventarizācija ir objekta saglabātības stāvokļa fiksējums un objektā esošo arhitektonisko elementu un detaļu uzskaitījums un apraksts. Inventarizācijas izstrādes gaitā, balstoties uz ziņām par objekta būvēsturi, veic objekta vizuālu apsekošanu, fotofiksāciju un datu analīzi. Inventarizācija ir nepieciešama, lai varētu izvērtēt pārveides darbu ieceres ietekmi uz objektu. Inventarizācija notiek bez iejaukšanās objekta materiāli tehniskajā substancē, izņemot nelielus kontrolatsegumus.

4. Arhitektūras objekta kultūrvēsturiskā izpēte ir informācijas apkopojums un izvērtējums par objekta būvēsturi, telpisko struktūru, konstrukcijām, būvmateriāliem, būvniecībā izmantotajām tehnoloģijām, arhitektoniskajiem elementiem un detaļām, apdari, stilistiku un citām kvalitātēm, kas veido objekta kultūrvēsturisko vērtību. Izpēte ir nepieciešama, lai izstrādājot būvprojektu, gūtu pamatojumu atbilstošu risinājumu izvēlei. Tā nepieciešama, ja ar būvniecības paņēmieniem ir paredzēta iejaukšanās kultūrvēsturiski vērtīga arhitektūras objekta substancē, lai noteiktu pārveidošanas iespēju robežas, neiznīcinot objekta vērtību. Izpēte ietver visas arhitektūras objekta kultūrvēsturiskās inventarizācijas sastāvdaļas.

5. Arhitektūras objekta kultūrvēsturiskajai izpētei jābūt objektīvai un zinātniski pamatotai. Tās izstrādē analizējami rakstītie avoti, arhīvu un muzeju materiāli un citi pirmavoti, veicami apsekojumi dabā, fotofiksācijas un grafiskā analīze. Izmantojamas arī citas metodes. Izpētē obligātas ir atsauces uz visiem izmantotajiem avotiem. Nav pieļaujams faktu uzskaitījums, nenorādot avotus. Analītiskajam tekstam jābūt sarakstītam skaidri saprotamā, literārā valodā.

6. Arhitektūras objektu kultūrvēsturisko inventarizāciju un kultūrvēsturisko izpēti veic pieredzējis speciālists vai speciālists ar augstāko izglītību atbilstošajā izpētes jomā.

7. Arhitektūras objekta izpētes darbu laikā, lai precīzi atklātu objekta evolūciju un zinātniski pamatoti definētu tā kultūrvēsturiskās vērtības, var būt nepieciešama fiziska iejaukšanās objekta materiālajā substancē – konstrukciju zondāžas vai apdares slāņu atsegumi. Ja paredzēta iejaukšanās valsts aizsargājamā kultūras pieminekļa materiālajā substancē tad to, atbilstoši Ministru kabineta noteikumiem Nr. 474, drīkst veikt tikai pēc VKPAI izsniegtas kultūras pieminekļa izpētes darbu atļaujas saņemšanas.

8. Zondāžas vai apdares slāņu atsegumi jāveic ar saudzējošiem paņēmieniem, pēc iespējas nebojājot apdares slāņus. Arhitektūras objektu izpētē izmantojamas arī pētniecības nedestruktīvās tehnoloģijas un metodes, kā arī laboratorijā veicami pētījumi. Lietotās pētniecības metodes jānorāda pie iegūto rezultātu izskaidrojuma. Rezultāti jāiesniedz atbilstoši izpētes metožu tehniskajai specifikai.

9. Arhitektūras objekta kultūrvēsturiskā inventarizācija un kultūrvēsturiskā izpēte noformējama kā A4 formāta sējums. Publiski pieejamās informācijas par kultūras mantojumu bagātināšanas un pilnveidošanas nolūkā ikviens šī darba pasūtītājs tiek aicināts darba vienu iesietu eksemplāru un tā digitālu kopiju iesniegt VKPAI Pieminekļu dokumentācijas centrā.

Gan arhitektūras objekta kultūrvēsturiskās inventarizācijas, gan kultūrvēsturiskās izpētes sējumiem jābūt ilgzinātnīgiem, kvalitatīvi izdrukātiem uz kvalitatīva papīra. Tos ieteicams iesiet cietos vākos ar taisnu muguru, uz vāka norādot pamatinformāciju par objektu. Papīra formāta sējumu ieteicams dublēt digitālā datnesī.

Lapām jābūt numurētām. Paskaidrojošos attēlus ieteicams iekļaut tekstā tūlīt pēc teksta vietām, uz kurām attēli attiecas. Fotofiksāciju vietas, norādot skatu virzienus, marķē atbilstošos arhitektūras objekta plānos. Plānos attēlo arī pārējo objekta inventarizācijā un izpētē iegūto informāciju, kas saistīta ar ēkas būvēsturi un kultūrvēsturisko vērtību, tai skaitā apdares elementus un detaļas.

Fotoattēliem ir jābūt kvalitatīviem, ar augstu izšķirtspēju un skaidri saskatāmām detaļām, izdrukātiem uz kvalitatīva un noturīga papīra. Digitālajā formātā tiem jābūt ar 300 dpi vai augstāku rezolūciju.

Arhitektūras objektu kultūrvēsturiskajā inventarizācijā, fiksācijā un izpētē ieteicams lietot mūsdienu tehnoloģiju sniegtās iespējas. Tādos gadījumos pieļaujamas atkāpes, ko diktē attiecīgās izpētes metodes specifika.

Darbu saturam jābūt strukturētam atbilstoši 1. pielikumam “Arhitektūras objekta kultūrvēsturiskās inventarizācijas ieteicamais saturs” vai 2. pielikumam “Arhitektūras objekta kultūrvēsturiskās izpētes ieteicamais saturs”.

Piezīme:

Pilna sastāva kultūrvēsturiskā izpēte pēc būtības atbilst arhitektūras objekta vēsturiskajai un arhitektoniski mākslinieciskajai izpētei, kas nepieciešama kultūras pieminekļa būvprojektēšanas uzsākšanai.

1. PIELIKUMS

ARHITEKTŪRAS OBJEKTA KULTŪRVĒSTURISKĀS INVENTARIZĀCIJAS IETEICAMĀIS SATURS

1. Titullapa, kurā norādīts objekta nosaukums un adrese (ieteicams arī kadastra numurs), inventarizācijas autors (autori) un inventarizācijas veikšanas gads.
Autoram (autoriem) titullapa jāparaksta.

2. Satura rādītājs.

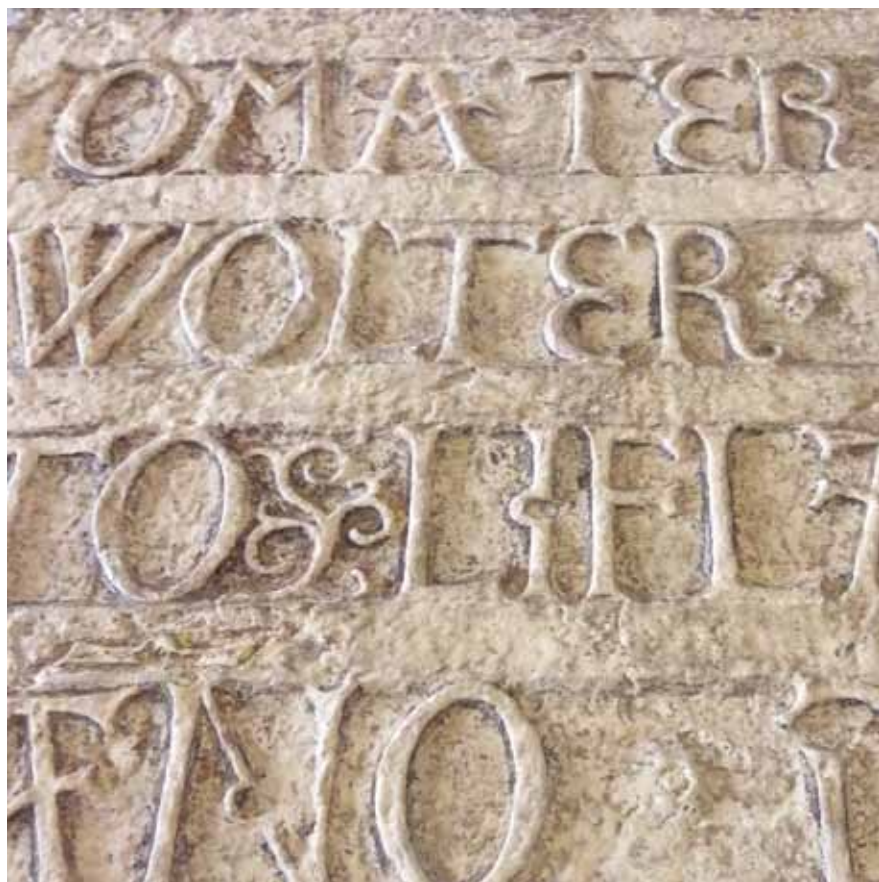
3. Ievaddaļa, kurā atkarībā no objekta specifikas jānorāda dati par:

- objekta īpašnieku un inventarizācijas pasūtītāju,
- inventarizācijas priekšmets,
- inventarizācijas darbu veicējiem un izmantotajām metodēm,
- objekta līdzšinējās izpētes līmeni (ziņas par objektā iepriekš veiktām inventarizācijām vai izpētes darbiem un publikācijām),
- inventarizācijas sējumu skaitu un atrašanās vietu, kā arī inventarizācijas materiālu oriģinālu, tai skaitā uzmērījumu skiču, kroku, atsevišķu atradumu un demontētu detaļu, piemēram, būvgaldniecības izstrādājumu, apkalumu, tapešu un citu apdares materiālu paraugu glabāšanās vietu,
- galvenās ziņas par objekta būvvesturi.

4. Objekta telpiskā struktūra, konstrukcijas un fasāžu arhitektūra. Sadaļa, kurā apkopo galvenās ziņas par objekta apjomu, formu, plānojumu, izmantotajiem būvmateriāliem un konstrukcijām (pamatiem, sienām, starpstāvu pārsegumiem, kāpnēm, jumtu u.c.), kā arī par objekta eksterjera apdares detaļām, materiāliem un krāsojuma slāņiem.

5. Iekštelpu apdare un detaļas. Šī parasti ir apjomīgākā un viena no galvenajām inventarizācijas sastāvdaļām. Tās saturs jāstrukturē viegli uztveramā veidā, piemēram, pa objekta atsevišķām daļām. Šeit apkopo ziņas par telpu sienu, griestu un grīdu apdari – apdares materiāliem, ciļņiem, krāsojumu utt., kā arī būvdetaļām – logiem, durvīm, iebūvētām mēbelēm un iekārtas priekšmetiem, apkures ķermeņiem u. c. Dati par būvdetaļām apkopojami specifiskācijās.

6. Objekta saglabātības stāvoklis un novērtējums. Šajā sadaļā apkopo secinājumus, kas balstīti uz objekta vizuālu novērtējumu.

2. PIELIKUMS

ARHITEKTŪRAS OBJEKTA KULTŪRVĒSTURISKĀS IZPĒTES IETEICAMĀIS SATURS

1. Titullapa, kurā norādīts objekta nosaukums un adrese (ieteicams arī kadastra numurs), izpētes autors (autori) un izpētes veikšanas gads.

Autoram (autoriem) titullapa jāparaksta.

2. Satura rādītājs.

3. Ievaddaļa, kurā atkarībā no objekta specifikas jānorāda dati par:

- objekta īpašnieku un izpētes pasūtītāju,
- izpētes priekšmets,
- izpētes darbu veicējiem un izmantotajām metodēm,
- objekta līdzšinējās izpētes līmeni (ziņas par objektā iepriekš veiktiem izpētes darbiem un publikācijām),
- izpētes sējumu skaitu un atrašanās vietu, kā arī izpētes materiālu oriģinālu, tai skaitā uzmērījumu skici, kroku, atsevišķu atradumu un demontētu detaļu, piemēram, būvgaldniecības izstrādājumu, apkalumu, tapešu un citu apdares materiālu paraugu glabāšanās vietu.

Ievaddaļai jāpievieno arī VKPAI izsniegtās kultūras pieminekļa izpētes darbu atļaujas, ja tāda bijusi nepieciešama, kopija. Ievaddaļā var dot arī pētāmā objekta vispārēju raksturojumu un datus par darbā lietotiem apzīmējumiem un saīsinājumiem.

4. Objekta būvēsture. Šajā sadaļā vispirms raksturo objekta atrašanās vietu vides kontekstā, un pēc tam hronoloģiskā secībā apkopo uz dokumentiem balstītus datus par objekta būvniecību un laika gaitā notikušiem pārveidojumiem un izmaiņām (pārbūvēm, īpašnieka vai objekta funkcijas maiņu u. tml.). Teksts jāpapildina ar ilustratīvu materiālu – projektu kopijām, kartēm, vēsturiskiem attēliem un dokumentu kopijām.

5. Objekta izpēte klātienē. Šajā sadaļā objektā uz vietas veiktajā izpētē iegūtā informācija jāattēlo gan tekstuālā, gan grafiskā formātā, iekļaujot plānus, fasāžu zīmējumus un griezumus ar nozīmīgu elementu lokalizāciju un būvperiodu kartogrammām tādā apjomā, lai paskaidrotu un attēlotu izpētē konstatētos faktus par arhitektoniskajām, mākslinieciskajām un citām vērtībām. Jāveic atsevišķu būtisko detaļu uzmērījumi vai šablonu zīmējumi. Informācija ir jāpapildina ar fotofiksāciju tādā apjomā, kas sniedz pilnīgu priekšstatu par objektu. Izklāsta strukturēšanā ieteicams vadīties pēc šādas shēmas:

5.1. Objekta telpiskā struktūra un konstrukcijas. Sadaļa, kurā apkopo ziņas par objekta apjomu, formu, plānojumu, izmantotajiem būvmateriāliem un konstrukcijām (pamatiem, sienām, starpstāvu pārsegumiem, kāpnēm, jumtu u.c.). Atkarībā no objekta specifikas šajā nodaļā var iekļaut arī izpētē iegūtās ziņas par objekta telpisko evolūciju laika gaitā, ilustrējot to ar attiecīgām kartogrammām.

5.2. Objekta stilistika, fasāžu arhitektūra un mākslinieciskā kvalitāte. Šajā sadaļā veicama objekta eksterjera arhitektūras mākslinieciskā analīze un apkopojamas ziņas par apdares materiāliem un konstatējamiem apdares, tai skaitā krāsojuma slāņiem.

5.3. Iekštelpu apdare un detaļas. Šī parasti ir apjomīgākā un viena no galvenajām izpētes sastāvdaļām. Tās saturs jāstrukturē viegli uztveramā veidā, piemēram, pa objekta atsevišķām daļām. Šeit apkopo ziņas par telpu sienu, griestu un grīdu apdari – apdares materiāliem, būvplastiku, krāsojumu u.c., kā arī būvdetaļām – logiem, durvīm, iebūvētām mēbelēm un iekārtas priekšmetiem, apkures ķermeņiem u. c. Dati par būvdetaļām apkopojami specifiskajās.

6. Objekta saglabātības stāvokļa novērtējums. Šajā sadaļā apkopo secinājumus, kas balstīti objektā iegūtajā informācijā.

7. Objekta saglabāšanas un izmantošanas ieteikumi. Noslēguma sadaļa, kurā, ņemot vērā izpētē iegūtos datus, definē objekta līdzšinējās attīstības likumsakarības un nosaka objekta vai tā sastāvdaļu kultūrvēsturiskās vērtības līmeni. Balstoties uz šīm atziņām, formulējami ieteikumi objekta tālākai saglabāšanai un izmantošanai.

Foto: J. Dambis, B. Ekere, A. Holms, D. Ķibilda, G. Skulte, I. Zikmane

